

LEVENDE ØSTFOLD

AKTIVITETSBEKRIVELSE

FORORD

Østfold fylkeskommune sammen med interesserte kommuner er i ferd med å inngå en samarbeidsavtale for å gjennomføre folkehelsemålene i fylkesplanen "Østfold 2000+". Hensikten med samarbeidet er å redusere den totale risikobelastningen vi utsettes for og vise at forebyggende og helsefremmende arbeid gir positive resultater for den enkelte og samfunnet.

Gjennomføringen er knyttet til folkehelseprogrammet "Livets Kvalitet" som er en videreføring av folkehelsearbeidet som var knyttet til fylkesplanen "Sammen om Det Sunne Østfold" gjennom "Folkehelseprosjektet":

En av strategiene i folkehelseprogrammet er å stimulere til aktive og levende lokalsamfunn der helse, miljø og kultur ses i sammenheng. Strategien har vi kalt for "Levende Østfold". Den skal gjennomføres ved å skape møteplasser, stimulere det lokale engasjementet, legge forholdene til rette for befolkningsmedvirkning og dokumentere effekten av innsatsen.

Aktivitetsbeskrivelsen skal danne grunnlaget og være en inspirasjon i arbeidet med å gjennomføre fylkesplanens folkehelsemål og strategien for "Levende Østfold". Den angir retningen og trekker opp rammene. Den endelige konkretiseringen må gjøres av de som deltar, slik at innsatsen kan bygge på lokale forutsetninger.

Folkehelseprogrammet

Sarpsborg, november 2001

Arvid Wangberg
Programleder

INNLEDNING

Mål- og tiltaksdelen er utledet av visjonen om "Det Sunne Østfold". Målet for folkehelseprogrammet er:

- Å redusere den totale risikobelastningen vi utsettes for og vise at helsefremmende arbeid gir positive resultater for den enkelte og samfunnet.

Aktivitetsbeskrivelsen beskriver mål, metode, tidsplan, organisering, innsatsområder og eksempler på aktiviteter. Aktivitetsbeskrivelsen er utarbeidet på bakgrunn av erfaringer som ble gjort i "Folkehelseprosjektet" med denne type arbeid. Avsnittet om aktiviteter er utarbeidet høsten 2001 av en prosjektgruppe ledet av folkehelserådgiver Gunnar Hjorthaug, Spydeberg. Aktivitetene er eksempler på hvordan strategi og tiltak kan gjennomføres i "Levende Østfold".

Det vises til "Livets Kvalitet" og programbeskrivelsen for en nærmere omtale av folkehelseprogrammet.

Bakgrunn

I oppfølgingen av fylkesplanen Østfold 2000+ sies det i programbeskrivelsen til Folkehelseprogrammet Livets kvalitet at innen det helsefremmende arbeidet er kultur, miljø og helsefremmende strategier tre sider med samme formål og må ses i sammenheng. "Lokal Agenda 21" er her et av hovedtemaene sammen med Folkehelse. Utgangspunkt kan også tas i NOU 18/98 "Det er bruk for alle" og "Handlingsplan for Miljø og helse". Innen folkehelse er retten til medvirkning, kunnskap, informasjon og deltakelse viktige helsefremmende elementer. Vi tror at ved å ta utgangspunkt i at mennesker trenger kjennskap til et levende lokalmiljøet og dets bakgrunn (kulturelle røtter) for å trives og få en god oppvekst vil vi få mennesker til å kjenne seg delaktig og ta ansvar for et positivt helsefremmende lokalsamfunn. I dette ligger prosesser for å øke enkeltmenneskers og grupperes mestringsevne og følelse av fellesskap i et lokalmiljø.

Positive aktiviteter, trivsel og kunnskap skal øke hos innbyggerne. Dette skjer best ved et helhetlig samarbeid og en best mulig tilrettelegging på tvers av nasjonale, fylkeskommunale og kommunale forvaltningsnivåer.

STRATEGIMÅL

Strategien for "Levende Østfold" er:

- Å stimulere til aktive og levende lokalsamfunn der helse, miljø og kultur ses i sammenheng.

For vårt formål er strategien brutt ned i struktur-, prosess og resultatmål. Det er gjort for evalueringsformål og kvalitetssikring av arbeidet. På den måten

kan målene også brukes som sjekklister for å vurdere status på gjennomføringen.

Struktur mål

Det skal gjøres ved at:

- *Strategien for "Levende Østfold" settes på den politiske og administrative dagsorden i kommunen.*
- *"Levende Østfold" inngår som prioritert område i økonomi, handlings- og virksomhetsplanene til kommunen.*
- *Nødvendige ressurser stilles til disposisjon for å gjennomføre handlingsplanen for "Levende Østfold".*
- *Samtlige involverte inngår i et forpliktende samarbeide og etablerer samhandlingsrutiner.*
- *Arbeidet baseres på å stimulere til aktiviteter som helse, miljø og kultur i sammenheng.*
- *Registreringssystem og tilbakemeldingsrutiner etableres.*

Prosess mål

- *Skape arena for dialog omkring betydningen av en offensiv forebyggende og helsefremmende innsats for å gjennomføre strategi og tiltak i "Levende Østfold".*
- *"Levende Østfold" synliggjøres på alle nivåer.*
- *Berørte parter får rask tilbakemelding om utviklingen av arbeidet.*
- *Alle involverte får nødvendig opplæring og informasjon.*
- *Aktørene samarbeider om utarbeidelsen, gjennomføringen og evalueringen av handlingsplanen.*

Resultat mål

- *Omfanget av deltakelse og aktiviteter dokumenteres.*
- *Erfaringene dokumenteres.*
- *Forankringen dokumenteres.*

METODE

Den følgende trinnvise fremgangsmåte baserer seg på et samarbeid mellom offentlige etater, frivillige og folkehelseprogrammet.

1. Kartlegging av miljøforhold i bo- og nærmiljø som har betydning for trivsel og helsetilstand.

En slik kartlegging er nødvendig som grunnlag for å gjennomføre de andre trinnene. I "Levende Østfold" brukes egne undersøkelser og sjekklister for å kartlegge helse- og miljøskadelige forhold. Arbeidet baseres også på annen offentlig statistikk som er tilgjengelig.

2. Fastsettelse av mål.

Det utarbeides en overordnet lokal strategisk målsetting for arbeidet med utgangspunkt i strategi og tiltak i for "Levende Østfold". Det er viktig at partene samarbeider om å formulere denne målsettingen. Ut fra denne målsettingen utarbeides på de ulike nivåene delmål for arbeidet. Disse må være klare og konkrete slik at de kan styres etter. Målene må utarbeides i samarbeid med de som berøres av problemene. De må kunne gjennomføres og det må være en mulighet for å kontrollere at målene er nådd. Målene skal inngå i den lokale aktivitetsplanen.

3. Lokale aktivitetsplaner.

Det må lages lokale aktivitetsplaner som beskriver tiltakene som skal settes i verk for å nå målene. Oppsettingen av aktivitetsplanen er et viktig arbeid da det er her de konkrete aktivitetene beskrives. Det skal settes opp tidsfrister for gjennomføringen. Planen skal ikke omfatte løsninger på alle problemer med en gang, men tilpasses de ressurser det er mulig å sette inn til enhver tid. Den består av følgende elementer:

- A. Kartlegging
- B. Informasjon / opplæring
- C. Organisering / medvirkning / deltagelse
- D. Aktiviteter
- E. Evaluering

4. Gjennomføring

Kommunenes ledelse har ansvaret for å sikre at handlingsplanen blir gjennomført. Gjennomføringen av handlingsplanen er innen hver enkelt leders ansvarsområde like viktig som gjennomføringen av andre oppgaver. Alle som deltar i arbeidet har et ansvar for at innsatsen i "Levende Østfold" prioriteres.

5. Evaluering

Det må løpende skje en oppfølging av de tiltakene som settes i verk og det må kontrolleres at de virker etter hensikten. Alle involverte må få en tilbakemelding om målene nås og korrigerende tiltak må settes inn der dette ikke er tilfelle. Med jevne mellomrom må "Levende Østfold" settes på dagsorden for å se om tiltak er iverksatt og fungerer. Dette er viktig for å vise at innsatsen blir tatt på alvor og at det gir anledning til å drøfte forhold knyttet til det. Det må etableres rapporteringsrutiner som sikrer at skader, ulykker og andre forhold som har betydning for det trygghetsskapende arbeid, blir registrert på en måte som gjør at de kan brukes i forebyggende og helsefremmende arbeid. Samtidig må det lages rutiner som sikrer at lønnsomheten av denne innsatsen kan vurderes og dokumenteres.

6. Justering av aktivitetsplanen

Planen justeres om nødvendig på bakgrunn av resultatene fra evalueringen.

7. Overføringer av erfaringer og anbefaling om videreføring

Informasjon om resultatene og hvordan de er oppnådd spres til andre gjennom fagtidsskrifter, deltakelse på konferanser og via media. Resultatene danner også grunnlaget for vurderingen om i hvilken form folkehelsearbeidet skal anbefales videreført.

TIDSPLAN FOR OPPSTART AV LOKALE AKTIVITETER

I tidsrommet 2002 – 2003 gjennomføres følgende aktiviteter:

1. Kartlegging

Denne blir et utgangspunkt som innsatsen vurderes opp i mot. Den gjennomføres 1. halvår 2002.

2. Utarbeidelse av mål

Målene utarbeides 1. halvår 2002.

3. Informasjon og opplæring

Behovet for informasjon og opplæring kartlegges våren 2002. Informasjon og opplæring starter høsten 2002.

4. Utarbeidelse av lokal aktivitetsplan

Denne utarbeides slik det er beskrevet i metodeavsnittet. Gjøres 1. halvår 2002.

5. Gjennomføring

Planen iverksettes og følges nøye. Oppstart senest høsten 2002..

6. Evaluering

Denne gjøres årlig pr. 1. desember og statusrapport oversendes til folkehelseprogrammet sentralt. Rapporten distribueres til alle berørte..

ORGANISERING

Arbeidet organiseres som en del av folkehelseprogrammet. Det nedsettes en kontaktgruppe på fylkesnivå som får i oppgave å tilrettelegge, gjennomføre og evaluere innsatsen. Den sammensettes av representanter for:

- Kommunene som deltar i "Levende Østfold"
- Fylkeslegen
- Østfold fylkeskommune
- Fylkets Eldreråd
- Rådet for funksjonshemmede
- Sekretariatet
- Andre.

Arbeidet gjennomføres i nært samarbeid med de andre temaområdene i folkehelseprogrammet. Det forutsettes at man trekker på hverandres kompetanse og utnytter felles ressurser. Sekretærfunksjonen ivaretas av folkehelserådgiveren i Spydeberg.

Sekretariatet for folkehelseprogrammet vil ha en viktig rolle som pådriver og tilrettelegger (særlig i oppstarten) og som formidler av erfaringer fra "Levende Østfold". Imidlertid er det de involverte parter som selv må ta ansvaret for gjennomføringen ved å spille på de ressurser man har.

Hver av kommunene har sin egen organisering tilpasset lokale forhold.

AKTIVITETER

Det er i mål- og tiltaksplanen beskrevet fire tiltak for å gjennomføre strategien for "Levende Østfold". Strategien har fått benevnelsen C og tiltakene er nummerert slik:

- C1 Skape møteplasser
- C2 Stimulere det lokale engasjementet
- C3 Legge forholdene til rette for befolkningsmedvirkning
- C4 Dokumentere effekten av innsatsen

Konkretiseringen av tiltakene i form av aktiviteter tar utgangspunkt i nasjonale og regionale føringer tilpasset lokale forhold og behov. Aktivitetene som er

beskrevet nedenfor er en idéliste som kommunene og andre instanser kan benytte ved utarbeidelsen av den lokale aktivitetsplanen.

I "Levende Østfold" er siktemålet å gripe fatt i utfordringer i folkehelsearbeidet i forhold til

- Kultur gir helse
- Natur og nærmiljø
- Folkehelsekomiteer
- Fritid og fysisk aktivitet
- Livskraft.

Kultur gir helse

Kultur gir helse og forhindrer sosial isolasjon, levende og kreativ dans og andre kulturaktiviteter følges opp etter den nasjonale satsningen kultur gir helse. Ulike tilbud kan fremmes for ulike aldersgrupper f.eks.:

- Kreativ dans som virkemiddel
- Fortellerkunst og eventyr skal få sin renessanse
- Gamle uteleiker og aktiviteter
- Levende håndverk og tradisjon, leve dagliglivet på lokale museer og kulturgårder
- Kurs innen maling, teater og lokalt forfatterskap
- Instruktørkurs der ungdom lærer opp ungdom og eldre lærer opp eldre
- Informasjon og utprøving på websider, video og andre media
- Folkehelsedag(er)
- Kobling av historiske begivenheter og friluftsliv
- Kirker og menigheters bidrag til folkehelsen, livet og den åndelige dimensjon m.m.

Natur og nærmiljø

Relasjonsbygging for et bærekraftig nærmiljø, skape møteplasser knyttet til den nasjonale handlingsplanen for Agenda 2000. Dette kan være lokale LA21-tiltak innen friluftsliv, natur og kultur. Møteplasser, fremme lokale kulturstier, kulturlandsskapstiltak og infoplasser knyttet til et bærekraftig nærmiljø.

Tilrettelegging i nærmiljøet kan fremmes og utvikles for alle aldersgrupper f.eks.:

- Kulturstier, temastier og naturstier med kart
- Trimstier
- Møteplasser med benker knyttet til kulturminner og natur
- Folkehelsepark/generasjonspark i kommunens sentrum
- Skoleskoger og skolekjøkkenhager
- Trivselsfremmende skoler og barnehager med utfordrende uteområder
- Kildesortering og kompostering

- Kurs i alternativ oppvarming av hus og energiøkonomisering
- Lokale agenda 21 planer i alle deltagende kommuner
- Bilfrie gater på kommunale sykkeldager
- God vannkvalitet gir helse, fokus på drikkevann og badevann.
- Aktiviteter innen miljø og helse.

Folkehelsekomiteer

Folkehelsekomiteer foreslås som drøfting og medvirkningskomite mellom lag og foreninger og kommunens politiske ledelse og andre aktører. Erfaringene fra forsøkene med folkehelsekomiteenes helsefremmende aktivitetsbutikk og støtte til lokale forebyggende prosjekter og lokale folkehelseaktiviteter videreføres.

Eksempler på faste temaer:

- Medvirkning i all kommunal planlegging
- Møteplass for, nærmiljøkontakt, forebygging av ulykker og helsefremmende innsats
- Fellesdrøftinger av Lokal Agenda i det 21-århundre
- Økonomisk støtte til helsefremmende og forebyggende småprosjekter
- Kort vei fra ide til handling og kommunikasjon
- Stimulere til brukermedvirkning.

Fritid og fysisk aktivitet

Bred innsats for fysisk aktivitet knyttet til nasjonalt handlingsplan mot kreft og fylkesdelplaner for: natur og kultur, fritid, idrett og friluftsliv i Østfold. For å få flest mulig i form fokuseres det her på tilrettelegging for uorganisert friluftslivsaktivitet og på koblingen mellom fylkesdelplaner og kommunedelplaner og nasjonale handlingsplaner.

Eksempler på innsats:

- Friluftslivsplan i alle kommuner
- Kulturminneplan i alle kommuner
- Aktivitetsplan og aktivitet på tvers av kommunegrenser
- Felles brosjyrer/-kart
- Sykkelstier og turstier på kart
- Få fram nærmiljøanlegg
- Folkehelseplan/kommunedelplan for folkehelse

Livskraft

Innsats rettet mot psyko-sosiale utfordringer, knyttet til opptrappingsplanen for psykisk helse.

Lokalt fokus rettes på psykososiale utfordringer og helsefremmende strategier inn i kommunens psykiatriplaner og hjelp til selvhjelpsmuligheter.

Eksempler på tiltak:

- Verksteder for "sjøtillit"
- "Det er bruk for alle" (NOU 18/98 med eksempler på delaktighet og folkehelse)
- Møteplasser
- Småprosjekter